

Ünsüz Türemesi Nedir?

Kelimenin aslında bulunmayan bir ünsüzün, sözcüğün herhangi bir yerinde türemesiyle meydana gelen **ses olaylarından** biridir, bu ses olayı bazı kaynaklarda **ikizleşme** olarak da geçmektedir. **Ünsüz türemesi** üç şekilde görülür:

(a) Kelime Başında Ünsüz Türemesi

Sesli harfle başlayan kimi kelimelerin başında meydana gelen ses değişmesidir.

Örnekler.

ıldız > yıldız

ur- > vur-

oyuk > hoyuk > höyük

(b) Kelime Ortasında Ünsüz Türemesi

Kelimenin orta hecesinde meydana gelen ses türemesidir.

Örnekler:

af-ı > affi zan-ımca > zannımca his-i > hissi şık-ı > şikkı

ana > anne mai > mayı kaplubağa > kamlumbağa

3) Kelime Sonunda Meydana Gelen Ünsüz Türemesi

Sesli harfle biten kelimelerin sonunda bir ünsüzün türemesi olayıdır.

Örnek:

peyda > peydah

BAŞKA BİR KAYNAK:

Bazı kelimelerin üzerine ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde ya da ünlüyle başlayan bir kelimeyle birleştiğinde sözcüğün sonundaki ünsüzün aynısı (ikizi) ortaya çıkar. Ses olaylarından bu duruma ünsüz türemesi veya ikizleşme adı verilir.

Ünsüz Türemesi Nasıl Yapılır?

1. Arapçadan Türkçemize alınan ve orijinal şekillerinde sonunda ikiz ünsüz olan sözcükler dilimizde tek ünsüzle telaffuz edilir. Bu sözcükler ünlüyle başlayan ek ya da **yardımcı eylemlerle** birlikte yazıldıklarında sözcüğün sonundaki sessiz harfin ikizi ortaya çıkar.

Örnek Sözcükler:

şer (şerri), hak (hakkı), his (hissi), tıp (tıbbı), zam (zammı), ret (reddi), zan (zannı); his (hissetmek), af (affetmek) vb.

2. Tek heceli olan bazı sözcükler sesli ile başlayan bir ek aldığı anda ya da yardımcı **fiillerle**

(kıl,eyle,ol) birleştiklerinde asıl sözcüğün sonundaki sessiz harfin ikizi türer. Buna ikizleşme adı verilir. Bir sözcükteki ikizleşme, o sözcükteki hecelerin sayısını azaltmaz veya artırmaz.

Örnek Sözcükler:

Zan+ et > Zannetti

Ret + etmek > reddetmek

Af + ol > affoldu

His + etmek > hissetmek

3. Türkçe kökenli sözcüklerin kökünde aynı sessiz harf yan yana olmaz. Ancak af, hal, şık, his, zan, ret, gibi sözcükler Arapçada çift ünsüz bulunduran (hakk, zann, hall, şıkk, afv, redd, hiss,) ve dilimizde tek sessiz harfle kullanılan sözcüklere sesli harfle başlayan ek veya yardımcı **eylemler** geldiğinde orijinallerinde bulunan ikinci ünsüz harf tekrar ortaya çıkar.

Örnek Sözcükler:

hall-i > halli, hal et > halletmek...

his-i > hissi, hiss>his>hissetmek

ret-i> reddi, redd>ret>reddetmek

zan-ı > zannı, zann>zan>zannetmek

şık-ı> şıkkı şıkk>şık> ,

afv>af>affetmek, affi

zemm>zem>zemmetmek,

4. “Dilimizde iki sesli (ünlü) harf yan yana gelemez” kuralına aykırı olan bazı Arapça sözcüklerde:

Örnek Sözcükler:

lâboratuar>lâboratuvar, fiat>fiyat, zaif>zayıf, faide>fayda,

repertuar>repertuvar, tual>tual, konservatuar>konservatuvar, tualet>tualet...

5. Yukarıdaki maddede bulunan bazı sözcüklere benzediği halde ünsüz türemesi olmayan sözcükler şunlardır:

fuar, fuaye, kuaför, dua, fail, faiz, lâik, puan, duayen, suare...